

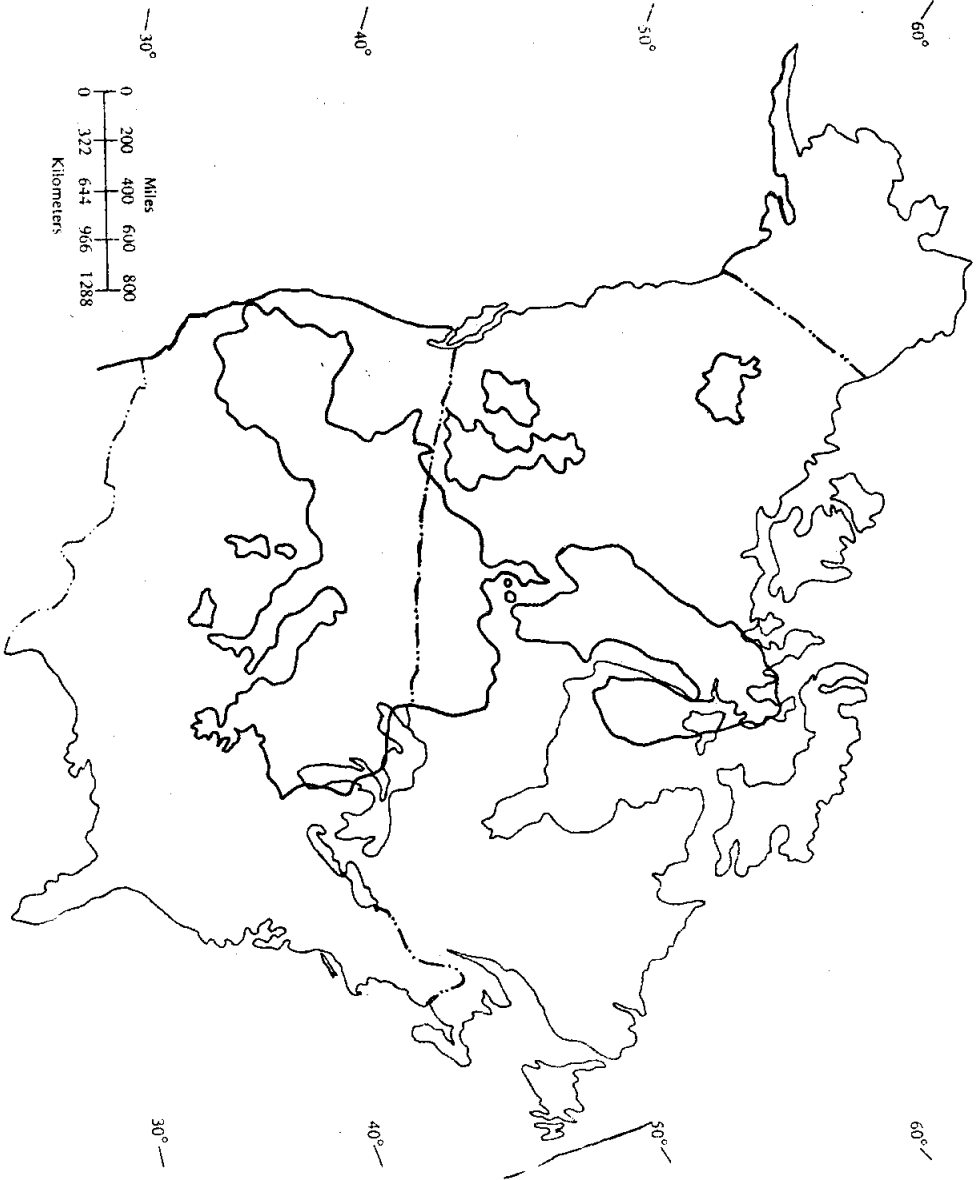
บทที่ 5

ยุโรปตะวันตก : ลักษณะทางกายภาพ

ยุโรปตะวันตกมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของ ประเทศและ รัฐอิสระ รวมทั้งสิ้น 23 ประเทศ ในปี พ.ศ.2525 มีประชากรประมาณ 355 ล้านคน พื้นที่ของยุโรปตะวันตกมีเพียง 1.38 ล้านตารางไมล์ (3.6 ล้านตารางกิโลเมตร) ซึ่งเล็กกว่าแองโกลอเมริกาเกือบ 3 เท่า หรือเป็นเพียงร้อยละ 3 ของพื้นผิวโลกส่วนที่เป็นพื้นดินเท่านั้น หากนำแผนที่โลกมาพิจารณาที่ตั้งของยุโรปตะวันตกก็จะพบว่ายุโรปตะวันตกตั้งอยู่ในช่วงละติจูดเดียวกับแกนาคาดอนเหนือ ซึ่งมีประชากรอยู่เบาบางมาก เพราะเหตุนี้ชาวยุโรปเหล่านี้จึงสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบาย สร้างความเจริญอันยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองและชาวโลกทั้งหมดได้ในพื้นที่ขนาดเล็ก ๆ ที่หนาวเย็นเช่นนี้ คำตอบสำหรับคำถามนี้ไม่ยากนักแต่เราก็จะพยายามหาคำตอบให้ได้เพื่อที่จะได้เข้าใจความเป็นมา และชื่นชมกับภูมิภาคที่พัฒนาแล้วบริเวณหนึ่งของโลก (ดูรูป 5.1)

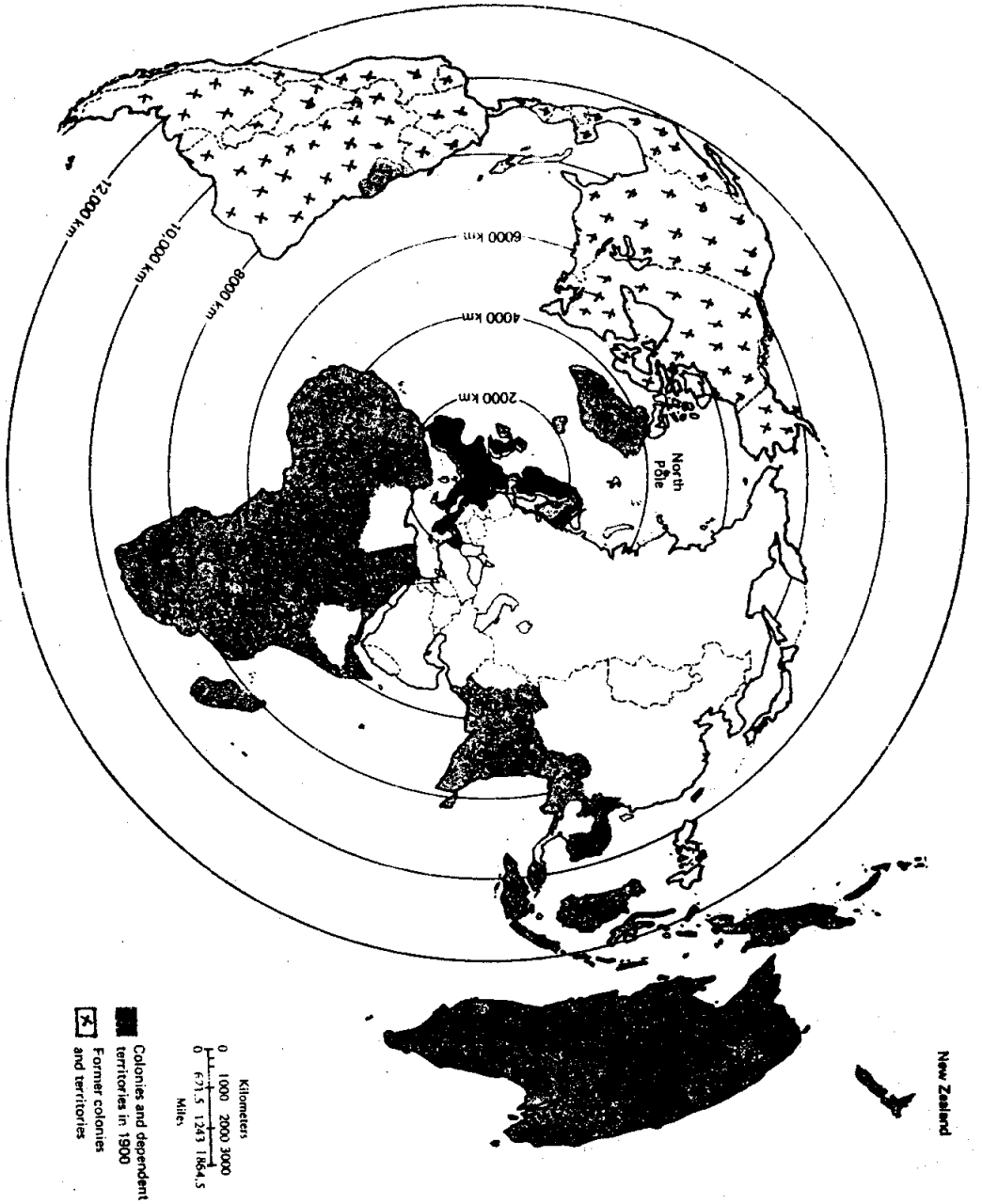
ในบรรดาพลโลกในภูมิภาคต่าง ๆ เราอาจกล่าวได้ว่าชาวยุโรปตะวันตกเป็นผู้ที่เข้าใจการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของตนได้ดีกว่าประชาชนในภูมิภาควัฒนธรรมใด ๆ ของโลกและจากผลสำเร็จที่ได้นี้เองทำให้ชาวยุโรปในปัจจุบันรู้สึกว่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหลาย อย่างนั้น มีผลต่อคนในทางอ้อมเท่านั้น ซึ่งต่างจากความรู้สึกของพลโลกในภูมิภาคอื่น ๆ ในบทนี้จะกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนในยุโรปตะวันตก อาทิ เช่นที่ตั้ง รูปร่าง ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับลักษณะการผลิต ความร่ำรวย และอิทธิพลในโลกปัจจุบัน

1. ที่ตั้ง ยุโรปตะวันตกในฐานะศูนย์กลางของซีกพื้นดิน (land hemisphere) ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ยุโรปตะวันตกได้เข้าครองที่ตั้งนี้เป็นศูนย์กลางของโลก หากมนุษย์ขึ้นไปบนยานอวกาศแล้วถ่ายรูปพื้นผิวโลกลงมา โดยให้ขึ้นไปอยู่บริเวณเหนือจุด X ในแผนที่ (ซึ่งจุดนี้อยู่ในประเทศเยอรมนีตะวันตก) ก็จะได้รูปภาพที่ครอบคลุมซีกพื้นดินทั้งหมด ซีกพื้นดินนี้เองเป็นบริเวณที่มีผู้คนอยู่มากที่สุด คือราวร้อยละ 94 ของพลโลก และเกือบทั้งหมดของบริเวณที่มีการผลิตทางเศรษฐกิจ (ดูรูป 5.2)

รูป 5.1 ทบทะเลท่าแหวนของยุโรปตะวันตก เปรียบเทียบกับแอ่งโคลอเรีย

รูป 5.2 ยุโรปตะวันตก : ศูนย์กลางภาคพื้นดินและการครอบครองอาณานิคม

New Zealand

ตาราง 5.1 สัดส่วนรายได้ของประชากรไทยกับประเทศไทยในยุโรปตะวันตก

ประเภท	จำนวน (ทศ. โบล)	ประชากร (พันคน)	ความหนาแน่น (ต่อ ทศ. โบล)	% อัตราการเพิ่ม ของประชากร	% ประชากร ในเขตเมือง	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ต่อหัว (US \$)
1. ออสเตรเลีย	188	38	180.85	1.20	-	-
2. เบลเยียม	11,779	9,900	842.18	0.07	94.6	10,800
3. เยอรมนี	16,633	5,100	308.00	0.20	83.3	12,956
4. สหประชาชาติ	130,119	4,800	36.74	0.40	59.9	10,477
5. ฝรั่งเศส	210,040	54,200	252.19	0.40	73.0	8,980
6. เยอรมนี ก.ค.	96,011	61,700	642.49	-0.20	-	11,142
7. อิตาลี	50,962	9,800	190.47	0.70	64.8	4,590
8. ไชเลน	39,769	232	5.79	1.20	87.4	9,000
9. โครเอเชีย	26,600	3,500	121.80	1.10	52.2	5,000
10. อิตาลี	116,303	57,400	490.44	0.40	-	6,914
11. สหประชาชาติ	62	26	416.00	0.70	-	-
12. สหประชาชาติ	1,034	400	360.36	-0.04	67.9	10,444
13. มอซามบิก	122	347	2,555.00	0.70	-	2,036

(มิลล.)

ประเทศ	จีดีพี รวม (คร. บาท)	ประชากร (พันคน)	ความหนาแน่น ของประชากร (ต่อ คร. บาท)	% อัตราการเติบโต ของประชากร	% ประชากร ในชนบท	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ต่อหัว (US \$)
14. ไนจีเรีย	0.73	26	-	-0.30	-	-
15. เม็กซิโกลาติน	16,464	14,300	1,002.62	0.40	88.4	9,749
16. บราซิล	125,057	4,100	34.00	0.30	44.2	12,432
17. โปแลนด์	35,516	9,930	280.98	0.90	-	2,000
18. ซามัว	24	22	897.00	0.80	92.4	-
19. สเปน	194,885	37,900	193.00	1.00	-	5,500
20. ศรีลังกา	179,896	8,310	47.85	0.40	82.7	14,821
21. สิงคโปร์	15,941	6,343	397.72	0.20	50.9	15,698
22. สหรัฐอเมริกา	94,222	56,100	325.48	0.01	76.9	7,216
23. นครรัฐวาติกัน	108.7 ไมคร	0.74	-	-	-	-

ที่มา : The World Almanac and Book of Facts, 1984

การที่มีที่ตั้งอยู่ ณ บริเวณที่เป็นแหล่งศูนย์กลางนี้เอง ทำให้ยุโรปตะวันตกสามารถติดต่อกับภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกที่มีคนอาศัยอยู่ ตลอดจนมีโอกาสเข้าแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในบริเวณเหล่านั้นได้ แต่การที่จะทำให้บริเวณใดบริเวณหนึ่งสำคัญขึ้นมาได้นั้น ขึ้นอยู่กับประชาชนว่าจะสามารถดึงดูดเอาทรัพยากร ผลผลิต ข้าวสาร ให้เข้ามา ณ ที่นั้น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด ในทำนองเดียวกัน ความเด่นชัดของยุโรปตะวันตกในฐานะศูนย์กลางของโลก ก็เริ่มมีความหมายและมีความสำคัญขึ้นหลังจากที่ชาวยุโรปได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านศิลปะและเทคโนโลยีของการเดินเรือทะเลเพื่อสำรวจดินแดนต่าง ๆ ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 และ 16 ต่อจากนั้นชาวยุโรปก็ได้เริ่มมองเห็นช่องทาง และมีความคิดเกี่ยวกับโครงการเดินทางโดยทางทะเลไปยังโลกใหม่ อันได้แก่ อเมริกา อินเดีย แอฟริกา และเอเชียตะวันตก ทั้งนี้โดยให้ยุโรปตะวันตกเป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหวของประชาชน วัตถุและความคิด

จักรวรรดิอาณานิคมของชาติยุโรปตะวันตกหลาย ๆ ชาติคือสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางของยุโรป ต่อมาในภายหลังเมื่อ เทคโนโลยีทางการรถไฟได้เริ่มขึ้น ทำให้สามารถเปิดดินแดนภายในอันกว้างใหญ่และขยายโครงการสื่อสารติดต่อกับของโลกที่มียุโรปตะวันตกเป็นศูนย์กลางได้ ในสมัยปัจจุบัน เมื่อมีการคมนาคมระยะทางไกล ๆ โดยเครื่องบินและทางเรือที่มีความเร็วสูง ก็ยิ่งเน้นความสำคัญของที่ตั้งที่อยู่ตรงกลางของยุโรปมากยิ่งขึ้น ไม่น่าแปลกใจที่พบว่าชาวยุโรปตะวันตกเป็นผู้นำในการค้นคว้าปรับปรุงการบินพาณิชย์ตลอดมา โดยที่ในปี 1910 ทานแคน ฟอร์ดินานด์ ฟอน เซปเปลินส์ (Zeppelins) ชาวเยอรมันได้เริ่มเปิดสายการบินขึ้นในช่วง 3 ปีแรกมีผู้โดยสารกว่า 35,000 คนที่ใช้บริการนี้ พอถึงปี 1919 ก็เริ่มมีการขนส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ทางอากาศอย่างสม่ำเสมอระหว่างลอนดอนและปารีส และในปี 1952 สายการบิน BOAC ก็เริ่มให้บริการโดยเครื่องบินไอพ่น ต่อมาชาวอังกฤษและฝรั่งเศสได้ร่วมมือกันพัฒนาเครื่องบินระบบเร็วกว่าเสียง (supersonic) ที่ก่อให้เกิดคำวิพากษ์วิจารณ์มาก คือเครื่องบินแบบคอนคอร์ด (the concorde)

การตัดสินใจเมื่อไม่นานมานี้ของโซเวียต เพื่อเปิดเส้นทางเดินทางในมหาสมุทรอาร์คติกให้เรือต่างชาติแล่นผ่านได้ นับว่าเป็นการยกระดับทางระหว่างเมืองท่าต่าง ๆ ของยุโรปตะวันตกเฉียงเหนือและเอเชียตะวันออกได้มาก และถ้าโซเวียตนำเรือทำลายกอนนำแข็งที่ขั้วเคลื่อนด้วย

เชื้อเพลิงปรมาณูมาใช้ก็จะทำให้สามารถใช้มหาสมุทรอาร์คติกเป็นเส้นทางเดินเรือสำหรับเรือสินค้า บางประเทศโคถลอกปี เราอาจทำนายต่อไปได้ว่าตำแหน่งที่ตั้งของยุโรปตะวันตก ณ ศูนย์กลางของ ซีกพื้นดินจะมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อ เทคโนโลยีทางการขนส่งได้รับการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

2. รูปร่าง ยุโรปตะวันตกหันหน้าสู่ทะเล หากพิจารณายุโรปตะวันตกในฐานะส่วนหนึ่งของพื้นแผ่นดินยูเรเชีย จะพบว่าพื้นแผ่นดินส่วนนี้เป็นชายขอบของมหาสมุทรแอตแลนติกที่มีรูปร่างไม่ค่อยปกตินัก กล่าวคือมีความเว้าแหว่งเต็มไปด้วยคาบสมุทร อ่าวและเกาะแก่งมากมาย ชายฝั่งที่เว้าแหว่งนี้เองเหมาะที่จะใช้เป็นที่ตั้งของท่าเรือที่ดี และชาวยุโรปตะวันตกก็ได้ใช้เมืองท่าที่ดีเหล่านี้เป็นฐานทางเศรษฐกิจในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ และแผ่อำนาจของตนออกไปยังดินแดนอื่น ๆ ในช่วงกว่า 5 ศตวรรษที่ผ่านมาชายฝั่งที่เว้าแหว่งมากของยุโรปตะวันตก ทำให้อัตราส่วนความยาวของชายฝั่งต่อเนื้อที่ประเทศมีสัดส่วนสูงกว่าภูมิภาคใด ๆ ในโลก ประเทศเกือบทั้งหมดในยุโรปมีทางออกทะเลทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแม้แต่ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเลเช่นสวิตเซอร์แลนด์ ก็มีบทบาทที่สำคัญในการค้าทางทะเลโดยผ่านทางแม่น้ำไรน์ และใช้เมืองท่าร่วมของยุโรปที่รอตเตอร์ดัม ในทางตรงกันข้าม ประเทศนอร์เวย์มีชายฝั่งยาวถึง 1,650 ไมล์ ชาวนอร์เวย์ใช้ชีวิตอยู่กับทะเล และใช้ทะเลเป็นแหล่งหากิน เป็นประเทศที่มีเรือเดินสมุทรมากเป็นอันดับ 3 ของโลก แม้ว่าจะมีพลเมืองจำนวนน้อยกว่าพลเมืองของกรุงเทพมหานครก็ตาม (ดูรูป 5.3 - 5.4)

ไม่มีส่วนใดของยุโรปตะวันตกที่อยู่ไกลชายฝั่งทะเลจนเกินไป ถ้าเรามองดูในแผนที่ก็จะพบว่ายุโรปตะวันตกเต็มไปด้วยทะเลต่าง ๆ และอ่าวเล็กใหญ่มากมาย เช่น ทะเลเหนือ ทะเลบอลติก ทะเลบอลติก ทะเลไอริช ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทะเลเอเดรียติก ทะเลลิเกเรียนและทะเลเอเจียน ซึ่งทำให้ยุโรปตะวันตกมีโอกาสทำการค้าขายติดต่อทางทะเลมาก อย่างไม่มีใครมีโอกาสตีเท่า ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ธงชาติของชาติในยุโรปตะวันตกตั้งแต่นอร์เวย์ ไปจนถึงกรีซ จึงโบกสับค้อยตามเมืองท่าทุก ๆ แห่งของโลก

3. ลักษณะภูมิประเทศ สถาปัตยกรรมของพื้นแผ่นดิน คำว่าสถาปัตยกรรมของพื้นแผ่นดิน (continental architecture) เป็นคำที่ไม่ค่อยจะพบบ่อยนัก ในที่นี้หมายถึงพื้นแผ่นดินที่มีลักษณะธรณีสัณฐานมากมายหลายแบบด้วยกัน ทั้งที่เป็นที่ราบ ที่ราบสูงและเทือกเขา ซึ่งลักษณะภูมิประเทศเหล่านี้ ได้รวมกันเข้าเป็นโครงสร้างทางธรณีสัณฐานของยุโรปตะวันตก เมื่อมองแผนที่

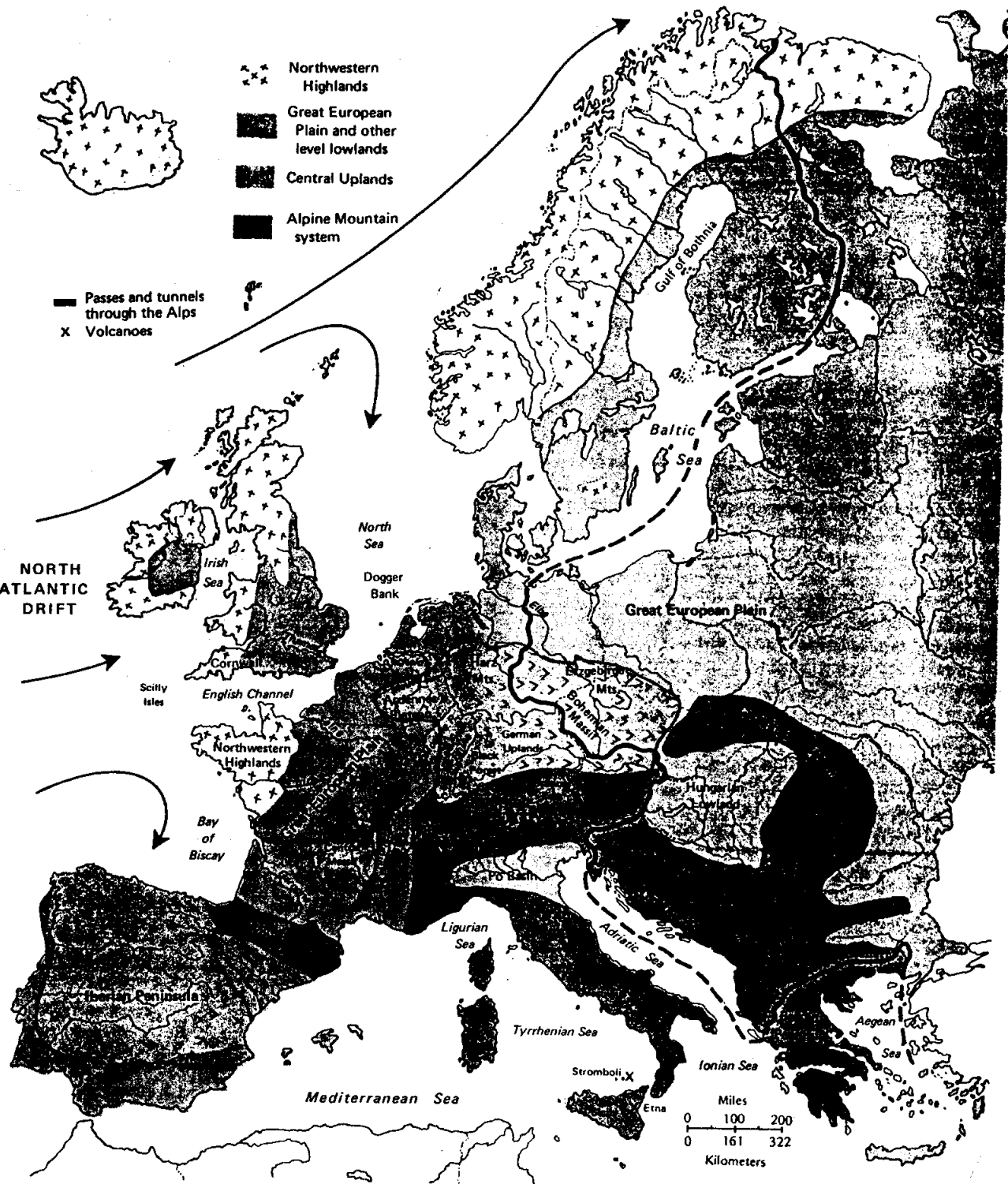
รูป 5.3 ประเทศและเมืองสำคัญในยุโรปตะวันตก

ลักษณะภูมิประเทศของยุโรปตะวันตกครั้งแรก เราอาจจจะสับสนบ้าง แต่ถ้าให้เวลาศึกษาเพียงเล็กน้อย ก็จะสามารถจับจากเนื้อมามีได้ จะมีโครงสร้างใหญ่ ๆ อยู่ 4 ลักษณะ คือ

- ก. ที่สูงทางตะวันตกเฉียงเหนือ (The Northwestern Highlands)
- ข. ที่ราบใหญ่ยุโรป (The Great European Plain)
- ค. ที่สูงตอนกลาง (Central Uplands)
- ง. ภูมิภาคเทือกเขาแอลป์ (The Alpine Region)

เมื่อพิจารณาแผนที่ 5.4 จะเห็นว่าลักษณะภูมิประเทศทั้ง 4 แบบ มีแนวทางการกระจายในแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งตรงข้ามกับในแองโกลอเมริกาที่ลักษณะภูมิประเทศมีแนวการวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ เป็นส่วนใหญ่ การวางตัวของลักษณะภูมิประเทศในแนวตะวันออก-ตะวันตกดังกล่าว ได้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภูมิภาคยุโรปมาโดยตลอด อิทธิพลประการแรกก็คือ ทำให้ภูมิภาคนี้ได้รับความชุ่มชื้นจากมหาสมุทรแอตแลนติก เข้าไปได้ไกลและเกือบทั่วถึงยุโรปตะวันตกทั้งหมด ถ้าหากว่ายุโรปตะวันตกเกิดมีเทือกเขาสูง เช่น เทือกเขารอกก็ตั้งขวางลมทะเลในแนวเหนือ-ใต้ เหตุการณ์อาจจะผิดไปจากนี้มากหรือหากเทือกเขาแอลป์เกิดทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ จากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนขึ้นไปจนถึงมหาสมุทรอาร์คติก ยุโรปตะวันตกแทนที่จะเป็นภูมิภาคที่พัฒนาแล้วอย่างที่เห็นอยู่ก็อาจจะกลายเป็นภูมิภาคที่ค่อยพัฒนามากได้ ลักษณะอากาศคงจะรุนแรงมากไปกว่าที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน ซึ่งยังผลให้ผลผลิตทางการเกษตรมีจำกัดยิ่งขึ้น การคมนาคมขนส่งลำบากมากขึ้น ข้อสมมุติต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของโครงสร้างทางกายภาพของยุโรปตะวันตกที่ส่งเสริมให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นภูมิภาคพัฒนาแล้ว รายละเอียดของลักษณะภูมิประเทศแต่ละชนิดมีดังต่อไปนี้

ก. ที่สูงภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ที่สูงภาคตะวันตกเฉียงเหนือครอบคลุมทุกประเทศทางด้านเหนือของยุโรป อันได้แก่ สวีเดน นอร์เว และไอซ์แลนด์ ส่วนใหญ่ของฟินแลนด์ หมู่เกาะอังกฤษและคาบสมุทรบริตตานีทางตอนเหนือของฝรั่งเศส กล่าวโดยทั่วไปบริเวณนี้มีลักษณะทางธรณีเป็นหินเก่าแก่ แข็งแรง อาจจะมีบางส่วนที่มีภูเขาไฟก่อกวนอยู่บนหินอัคนี เช่นในไอซ์แลนด์ แต่โดยทั่วไปลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ขรุขระเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นส่วนใหญ่ ประชาชนที่อาศัยในแถบนี้ต้องผจญกับปัญหาการอยู่อย่างโดดเดี่ยวบนพื้นที่ขรุขระ มีอากาศเยือกเย็น และมีลมพายุจากมหาสมุทรแอตแลนติกอยู่บ่อยครั้ง

รูป 5.4 ลักษณะทางกายภาพของยุโรปตะวันตก

เมื่อหลายพันปีมาแล้ว ภูมิอากาศในส่วนนี้ของโลกแตกต่างไปจากปัจจุบันมาก หิมะที่ตกลงมาปกคลุมที่สูงทุกปี จะละลายเมื่อดังฤดูร้อน แต่ต่อมาอัตราการละลายช้ากว่าอัตราการตกลงมา สัมพัทธ์ของหิมะ หิมะที่สะสมตัวมากขึ้นจนกลายเป็นก้อนน้ำแข็งขนาดมโหฬาร ก้อนน้ำแข็งเหล่านี้จะเคลื่อนตัวจากที่สูงลงสู่พื้นทะเลเบื้องล่างด้วยน้ำหนักมหาศาล ก้อนน้ำแข็งจะกัดเซาะผิวหน้าของพื้นดินตลอดทางที่มันเคลื่อนที่ผ่านไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นก็คือในปัจจุบันหลาย ๆ บริเวณของที่สูงตะวันตกเฉียงเหนือไม่มีหินปกคลุมเลย มีแต่หินแข็งวางแปลกติดต่อกันเป็นบริเวณกว้าง ซึ่งใช้เพาะปลูกอะไรไม่ได้ ธรณีสัณฐานในลักษณะนี้เองที่ช่วยอธิบายว่าทำไมชาวออร์เว ไอซ์แลนด์ และชาวยุโรปเหนืออื่น ๆ จึงหันออกสู่ทะเล ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง เป็นนักเดินเรือ แทนที่จะเป็นเกษตรกร การประมงในบริเวณนี้ให้ผลดีมาก เพราะเป็นบริเวณที่กระแสน้ำอุ่นและกระแสน้ำเย็นมาพบกัน ทำให้มีอาหารปลาสามารถรวมกันอยู่มาก ประกอบกับ เป็นแหล่งทะเลตื้น พื้นทะเลเรียบที่เรียกว่าเนินดินใต้ทะเล (banks) ดังนั้นจึงกลายเป็นย่านการประมงเพื่อการค้าที่คึกคักหนึ่งของโลก

ลักษณะภูมิประเทศอีกอย่างหนึ่งที่เกิดจากการกระทำของธารน้ำแข็ง คือการเกิดที่ลุ่ม (marsh) และทะเลสาบเล็กใหญ่จำนวนมากภายในฟินแลนด์ สวีเดน และไอซ์แลนด์ การที่มีทะเลสาบจำนวนมากนั้นนับว่าช่วยให้อุณหภูมิอากาศมีแหล่งเก็บน้ำสำหรับผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของภูมิภาคนี้ พลังงานจากปิโตรเลียมและถ่านหินเกือบจะไม่พบเลยในภูมิภาคนี้ที่มีลักษณะทางธรณีวิทยาแบบที่สูงทางตะวันตกเฉียงเหนือของยุโรป (แต่จะพบในบริเวณนอกฝั่งทะเลเหนือ) ดังนั้นไฟฟ้าพลังน้ำจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมในบริเวณดังกล่าว นอร์เวย์และสวีเดน เป็นประเทศผู้นำในการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นผลจากธารน้ำแข็งคือ ลักษณะชายฝั่งแบบฟยอร์ด (fjords) ในนอร์เวย์และสกอตแลนด์ ฟยอร์ดคืออ่าวเล็ก ๆ ที่มีลักษณะแคบและยาวเว้าลึกเข้าไปในฝั่งทะเลระหว่างแผ่นดินสูงชัน หรือระหว่างหน้าผาสูงชันตามเชิงเขาซึ่งเกิดจากธารน้ำแข็งไหลเซาะกร่อนเป็นร่องลึกลงสู่ทะเล บริเวณที่เป็นฟยอร์ดตั้งคุนกันที่องเทียวมมาก เพราะมีความมั่งคั่งมาก แปลกตาไปจากลักษณะภูมิประเทศอื่น ๆ

คั้งที่ใดกล่าวแล้วว่า ที่สูงของยุโรปตะวันตกเฉียงเหนือไม่เหมาะแก่การเกษตรเพราะพื้นที่ขรุขระ ชั้นดินบางและขาดความอุดมสมบูรณ์ อยู่ห่างไกลจากตลาด การคมนาคมลำบาก

ภูมิอากาศที่หมอกปกคลุมชุ่มชื้นและหนาวเย็นเกือบตลอดเวลา สิ่งที่ทำให้บริเวณนี้คือใช้เป็นที่ทุ่งปศุสัตว์ เลี้ยงแกะและโค ตอนในแผ่นดินเข้าไปจะเป็นป่าสน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคป่าไทกาอันกว้างใหญ่ ที่ครอบคลุมพื้นที่ของยุโรป เขียงอาร์กติก (Subarctic Eurasia) จากทะเล Okhotsk ถึงทะเลเหนือ ต้นสนเหล่านี้บางแห่งถูกปลูกลงเพื่อใช้ไม้ในอุตสาหกรรมทำเยื่อกระดาษ เฟอร์นิเจอร์ และเพื่อการก่อสร้าง รายได้จำนวนไม่น้อยของสวีเดนฟินแลนด์และนอร์เวย์มาจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ สวีเดนและฝรั่งเศสนั้นเป็นประเทศที่ส่งไม้และเยื่อไม้ออกขายมากเป็นอันดับ 1 และ 2 ของยุโรปตามลำดับ

ในบริเวณหุบเขาและที่ต่ำชายฝั่งที่มีที่กำบังจากการถูกกักร้อนนั้น จะมีดินดีขึ้นและอากาศไม่รุนแรงเท่าใดนัก ในบริเวณเหล่านี้จะมีการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ แต่เมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของยุโรปบริเวณที่สูงทางตะวันตกเฉียงเหนือของยุโรปนั้นไม่ใช่แหล่งที่เหมาะสมแก่การเกษตรแต่อย่างใด เพราะแมแต่พืชที่ทนทานมาก เช่น ข้าวโอ๊ต และบาร์เลย์ ก็ยังสามารถปลูกได้เฉพาะขอบด้านใต้และด้านตะวันออกเท่านั้น

สำหรับแบริทอะนิกในบริเวณดินเค็ม ทำให้มีการทำเหมืองแร่หิน ที่ขึ้นชื่อคือบริเวณเหนือวงกลมอาร์กติก (Arctic Circle) ใกล้เมือง Kiruna และ Gallivare ของสวีเดน ในท่ามกลางดินแดนอันห่างไกลของพวกเขา Lapps ที่ยังใช้ชีวิตกึ่งเร่รอนนี้ได้มีเมืองใหม่ทันสมัยถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ความสะดวกสบายแก่คนงานเหมืองแร่ เหล็กชนิดเยี่ยม เมืองในลักษณะดังกล่าวมีลักษณะพิเศษ เพราะมักไม่พบในดินแดนตอนเหนือที่หนาวเย็นและมีประชากรอยู่เบาบางมาก ยกเว้นในกรณีพิเศษเช่นนี้เท่านั้น

เราอาจสรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อมบริเวณที่สูงตะวันตกเฉียงเหนือไม่น่าเป็นใจให้คนไปตั้งถิ่นฐานนัก เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยธารน้ำแข็ง พื้นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ทุกกันดาร ทะเลสาบใสสะอาด และสิ่งบ่งชี้แม่น้ำที่ไหลเชี่ยว และป่าสนที่หิมะมีที่มืดดำ แต่แทบจะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เลย

ข. ที่ราบใหญ่ยุโรป (The Great European Plain) ที่ราบใหญ่ยุโรปแผ่กว้างจากเทือกเขายูรัลทางตะวันออกไปจนจดเทือกเขาพิเรนีสทางตะวันตก ที่ราบแห่งนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่น้ำท่วมถึง และอยู่ด้านใต้ของที่สูงตะวันตกเฉียงเหนือในยุโรปตะวันตก ที่ราบใหญ่นี้ดังกล่าวยังมีขนาดค่อนข้างแคบ และมีที่ว่างปรากฏเป็นตอน ๆ เช่น ทะเลบอลติก ทะเลเหนือ และช่อง

แถบอังกฤษ ลักษณะหินในบริเวณนี้ เป็นหินใหม่รวมทั้งดินตะกอนที่ทับซ้อนกันอยู่ ด้วยเหตุที่เป็นหินอายุน้อยดังนั้นจึงสึกกร่อนง่ายกว่าหินเก่าในแถบที่สูงตะวันตกเฉียงเหนือ บางบริเวณเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ ซึ่งแม้จะมีความสูงไม่มากนักแต่ก็มีความสำคัญต่อประชากรท้องถิ่นมาก เพราะทำให้ภูมิภาคนี้มีทิวทัศน์ที่แตกต่างกันไป เราอาจกล่าวได้ว่าที่ราบใหญ่ยุโรปมีลักษณะภูมิประเทศที่กระจัดกระจายและหาหาความสามารของมนุษย์มากกว่าที่จะเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นยังเต็มไปด้วยทรัพยากรที่มีค่ามากมายหลายอย่าง ซึ่งทำให้บริเวณดังกล่าวกลายเป็นแหล่งกำเนิดและศูนย์กลางของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่มากกว่า 2-3 ศตวรรษแล้ว ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่เราพบว่าที่ราบใหญ่ยุโรปจะเป็นบริเวณที่มีประชากรอยู่หนาแน่นมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลกและมีการพัฒนาสูงมาก

ในยุคน้ำแข็ง ส่วนหนึ่งของที่ราบใหญ่ยุโรปถูกปกคลุมด้วยพืดน้ำแข็ง (ice sheets) ที่ค่อย ๆ เคลื่อนตัวมาจากที่สูงตะวันตกเฉียงเหนืออย่างช้า ๆ พอมายังที่ราบซึ่งเป็นบริเวณชายของธารน้ำแข็งก็ทับถมสิ่งต่าง ๆ มากมายด้วยตัวเอง (ซึ่งต่างจากการขั้วโลกของเปลือกโลกออกไปในบริเวณที่สูงตะวันตกเฉียงเหนือ) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะการระบายน้ำ และหินในบริเวณนี้มีแตกต่างกันไปหลายชนิดและซับซ้อนกว่าบริเวณที่ธารน้ำแข็งเคลื่อนที่ไปไม่ถึง ความแตกต่างดังกล่าวทำให้เกษตรกรรมมีหลายประเภทแล้วแต่บริเวณนั้น ๆ เหมาะแก่พืชชนิดใดมากกว่า

จากแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ จะเห็นว่าที่ราบใหญ่ยุโรปตั้งอยู่ระหว่างทะเลทางคาบเหนือ และที่สูงทางคาบใต้ แม่น้ำสายสำคัญ ๆ ของภูมิภาคนี้จึงไหลไปออกทะเลทางเหนือ และทำหน้าที่เป็นเส้นทางธรรมชาติ สำหรับการค้าและท่องเที่ยว แม่น้ำเหล่านี้ได้แก่แม่น้ำ Garonne, Loire และ Seine ในฝรั่งเศส แม่น้ำ Schelde และ Mouse ในเบลเยียม แม่น้ำ Rhine อันยิ่งใหญ่ของเยอรมนี และเนเธอร์แลนด์ แม่น้ำ Ems, Weser และ Elbe ของเยอรมนีที่ราบใหญ่ยุโรปเองทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมในแนวตะวันออก-ตะวันตก เราจะพบว่าเส้นทางถนนรถไฟ ทางแม่น้ำและคลองของยุโรปบริเวณนี้มีอย่างหนาแน่นและมีประสิทธิภาพมาก การที่มีเส้นทางคมนาคมสะดวก ถือว่าเป็นลักษณะที่จำเป็นเบื้องต้นในการที่จะพัฒนาภูมิภาคได้ และยังผลให้ประชากรมีระดับการครองชีพที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นที่ตั้งของเมืองสำคัญ ๆ และศูนย์กลางอุตสาหกรรมของโลก เพราะชาวยุโรปตะวันตกได้ใช้สิ่งแวดล้อมที่ตนมีอยู่อย่างกว้างขวางและพยายามสร้างความสัมพันธ์เชื่อมต่อกับส่วนอื่น ๆ ของโลก ทรพยากรที่มีค่าและส่งเสริมความเจริญของเมืองและโรงงานอุตสาหกรรมคือถ่านหินซึ่งพบเป็นจำนวนมากใกล้เส้นทางน้ำและลำธารที่เกิดการพัดหลายลงจนถึงชั้นของยุค Carboniferous ซึ่งเป็นยุคที่เกิดถ่านหิน ถ่านหินมีความสำคัญแก่คนในท้องถิ่นมานานแล้ว และมาในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถ่านหินก็ได้ถูกใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในสมัยนั้นเริ่มมีการใช้พลังงานจากไอน้ำโดยใช้ถ่านโค้กเป็นเชื้อเพลิงในการต้มน้ำให้เดือด พลังงานจากไอน้ำนี้เองที่ทำให้อุตสาหกรรมถลุงเหล็กก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และมีผลถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ อีกด้วยในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม

ศักยภาพทางด้านการเกษตรของที่ราบใหญ่ยุโรปมีมากมาย อาทิเช่น ในเดนมาร์กและเนเธอร์แลนด์ใช้พื้นที่เกือบร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมดในกิจกรรมทางการเกษตร พืชที่ปลูกมีหลายประเภทที่ชอบอากาศอบอุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอากาศอบอุ่นชุ่มชื้นจากอิทธิพลของทะเลซึ่งทำให้ได้รับฝนสม่ำเสมอตลอดปี อุณหภูมิในฤดูร้อนและฤดูหนาวก็ไม่รุนแรง ดังนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่าภูมิอากาศบริเวณนี้กระตุ้นให้ประชาชนขยันขันแข็งและเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติมาก

เมื่อพิจารณาในทุก ๆ แง่ เราจะพบว่าที่ราบใหญ่ยุโรปเป็นภูมิภาคที่เหมาะสมที่สุดที่จะเป็นแหล่งพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับสังคมที่ก้าวหน้า ในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเช่นนี้เองที่ประชาชนที่มีความตื่นตัว เป็นนักคิดนักประดิษฐ์ และเต็มไปด้วยพลังในการทำงานสามารถสร้างวิถีชีวิตที่ร่ำรวยที่สุดและแตกต่างกันออกไปมากแบบที่สุดได้

ค. ที่สูงตอนกลาง (The Central Uplands) บริเวณที่เรียกว่าที่สูงตอนกลางของยุโรปตะวันตกได้แก่แนวเทือกเขาและที่ราบสูงที่แผ่พาดผ่านตอนกลางของยุโรป และอยู่ทางใต้ของที่ราบใหญ่ยุโรป พื้นผิวโลกส่วนนี้ประกอบด้วยหินที่มีอายุเก่าแก่และคล้ายกับบางส่วนของเทือกเขารอกกี ลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่คล้ายคลึงกับเทือกเขารอกกีคือ ระดับความสูงซึ่งไม่สูงมากนัก และมักมีป่าไม้ขึ้นปกคลุมอยู่หนาแน่น ทางด้านตะวันตกมีแนวเทือกเขาในเขตโกลโลวะเกีย ซึ่งรวมกันเรียกว่า The Bohemian Massif ทางด้านตะวันตกเป็นเนินเขาสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่อยู่ระหว่างป่าดำ (The Black Forest) และบริเวณ Harz ในเยอรมนีตอนกลางและตอนใต้ที่สูงในเยอรมนี

ต่อเลยเข้าไปถึงที่ราบสูง Ardennes ในเบลเยียมทางเหนือ และต่อไปถึงบริเวณที่เรียกว่า The Central Massif ของฝรั่งเศสในตอนใต้ แม้ว่าที่สูงตอนกลางจะมีความสูงไม่มากนักแต่ก็มีป่าไม้ปกคลุมหนาแน่นและมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง

แม่น้ำหลายสายในยุโรปไหลตัดผ่านที่สูงตอนกลางนี้ ทำให้เกิดหุบเหวลึกหลายแห่งซึ่งมีผลให้การคมนาคมในภูมิภาคนี้ค่อนข้างลำบาก ถนนหนทางส่วนใหญ่และแหล่งชุมชนที่สำคัญ ๆ ตั้งอยู่ในบริเวณหุบเขาเหล่านี้ ถ้าเปรียบเทียบที่สูงตอนกลางกับที่ราบใหญ่ยุโรป จะพบว่าที่สูงตอนกลางของยุโรปมีผู้คนเบาบางกว่าและให้ผลผลิตได้ไม่มากเท่าที่ราบใหญ่ยุโรป แต่ถึงกระนั้นก็ตาม บริเวณที่สูงตอนกลางนี้ยังมีประชากรมากกว่า และมีผลผลิตมากกว่าเขตที่สูงภาคตะวันตกเฉียงเหนือและเขตเทือกเขาแอลป์

บริเวณที่สูงตอนกลางของยุโรปมีความสำคัญในฐานะที่มีแร่ธาตุที่มีค่าหลายประเภท ดังนั้นจึงมีการทำเหมืองแร่และถลุงโลหะเกิดขึ้นก่อนภูมิภาคอื่น โดยอาศัยสินแร่ พลังงานน้ำและถ่านหินที่มีอยู่มากในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบ ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้นและมีการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงมากขึ้น อุตสาหกรรมต่าง ๆ จึงเปลี่ยนที่ตั้งมาอยู่ที่ชายขอบของภูมิภาคใกล้แหล่งถ่านหินใหญ่ ถ่านหินพบมากใกล้พื้นผิวดินในหุบเขาที่ถูกแม่น้ำกัดเซาะ หุบเขาเหล่านี้ตัดผ่านจากที่สูงตอนกลางไปถึงที่ราบใหญ่ยุโรป บริเวณที่มีการผลิตถ่านหินมากคือบริเวณหุบเขารูห์ (Ruhr) ของเยอรมนีตะวันตก ซึ่งมีถ่านหินและเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

ที่สูงตอนกลางไม่เหมาะแก่การเกษตรเท่าที่ราบใหญ่ยุโรป พื้นที่ส่วนใหญ่ขรุขระ ทุรกันดารมีความลาดชันมาก ดังนั้นทำให้พื้นที่เหล่านี้ถูกปล่อยให้เป็นป่าไม้ปกคลุม เช่นแถบ Ardennes และเนื่องจากที่สูงตอนกลางมีระดับความสูงมากพอสมควรจึงทำให้มีอุณหภูมิต่ำกว่าและมีหยาดน้ำฟ้ามากกว่าที่ราบใหญ่ยุโรป เหมาะแก่การปลูกหญ้าและพืชอาหารอื่น ๆ สำหรับฝูงปศุสัตว์จำนวนมาก หุบเขาใดที่มีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมก็จะมีเกษตรกรรมมาก ประชาชนส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาในบริเวณรอบ ๆ ของภูมิภาคซึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรมและเป็นตลาดสำหรับสินค้าเกษตรกรรม

ง. ภูมิภาคเทือกเขาแอลป์ (The Alpine Region) บริเวณที่เรียกว่าภูมิภาคเทือกเขาแอลป์ แผ่กว้างปกคลุมตั้งแต่โปรตุเกสแลสเปนทางตะวันตกไปจนถึงกรีซทางตะวันออก บริเวณนี้มีเทือกเขาสูง ที่ราบสูงที่ขรุขระ และลาดเขาสูงชัน ประกอบไปด้วยคาบสมุทร 3 แห่ง คือ

คาบสมุทรไอบีเรีย คาบสมุทรอิตาลี และคาบสมุทรบอลข่าน นอกจากนี้ยังมีหมู่เกาะอีกจำนวนหนึ่ง
ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนด้วย

เทือกเขาแอลป์มีลักษณะหลาย ๆ อย่างคล้ายเทือกเขารอกกีของสหรัฐอเมริกา มีอายุ
ค่อนข้างน้อยคือประมาณ 70 ล้านปี โดยเกิดจากการโก่งตัวอย่างรุนแรงของผิวเปลือกโลกบริเวณ
นั้น เทือกเขาแอลป์มีหลายยอดที่มีความสูงกว่า 1 หมื่นฟุตเหนือระดับน้ำทะเล และบางยอดสูงกว่า
1 หมื่น 5 พันฟุต ส่วนช่องทางผ่าน (passes) เทือกเขามีน้อยมากนัก ช่องทางผ่านเหล่านี้ได้
ทำหน้าที่เป็นที่พบกันของเส้นทางต่าง ๆ ที่เชื่อมยุโรปเข้ากับแอ่งเมดิเตอร์เรเนียนในสมัยโบราณ
ตัวอย่างของช่องทางผ่านมีอาทิ ช่องเบรนนเนอร์ เซนต์เบอร์นาร์ด และเซนต์กอตฮาร์ด (Gotthard)
ในสมัยปัจจุบันเส้นทางรถยนต์ รถไฟ ก็ได้ตัดผ่านช่องเขาทำให้การเดินทางสะดวกทุกฤดูกาล ท่อ
น้ำมันที่ต่อเชื่อมจากเมืองทาบานฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไปยังเมืองอุตสาหกรรมตอนกลางของยุโรป
ก็ถูกสร้างผ่านช่องเขาเหล่านี้เช่นเดียวกับสมัยที่ซีซาร์ได้เดินทัพผ่านนั้นเอง

เนื่องจากเป็นบริเวณที่ยังมีอายุทางธรณีวิทยาค่อนข้างใหม่ ดังนั้นจึงมีแผ่นดินไหวเกิดขึ้น
อยู่เสมอ และได้เกิดเหตุการณ์รุนแรงอยู่เรื่อย ๆ อันเป็นผลจากแผ่นดินไหว ภูเขาไฟที่รู้จักกันดี
มีอาทิ ภูเขาเอตนา ภูเขาเวียส์ และสตรอมโบลี นอกจากนี้ยังมีน้ำพุร้อนและไอน้ำร้อนที่นำมาใช้
ประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรมอีกด้วย โดยใช้เป็นพลังงาน หรือใช้เป็นแหล่งสกัดเอาสารเคมีบาง
ประเภทออกมา เช่น โบรอน เป็นต้น

กิจกรรมด้านอุตสาหกรรมในยุโรปได้รวมตัวกันอยู่ในเมืองต่าง ๆ เช่น มิลาน ตูริน
บาร์ชีโลนา มาร์เซย์ เจนัว และเอเจนส์ เมืองศูนย์กลางเหล่านี้ตั้งอยู่บนที่ราบชายฝั่งหรือไม้ก็ตั้ง
อยู่บริเวณที่เป็นแอ่งต่าง ๆ เมืองตูรินและมิลานเป็นเมืองสำคัญในเขตแอ่งลุ่มน้ำไปทางตอนเหนือ
ของอิตาลีซึ่งมีประชากรอยู่หนาแน่นและมีการผลิตมาก ในภูมิภาคเทือกเขาแอลป์นี้เราจะไม่พบถ่าน
หินและน้ำมัน แต่พลังงานจะมีจากแหล่งอื่นคือพลังงานจากน้ำ ที่รู้จักกันในนามของ "ถ่านหินขาว"
(the white coal) อาทิเช่นสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีขนาดเล็กมาก แต่มีศักยภาพ
ในการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำสูงถึงร้อยละ 4 ของโลก

ภูมิภาคเทือกเขาแอลป์ไม่เหมาะในการเกษตรเพราะเป็นเทือกเขาสูง ดินบาง และม
ีความลาดชันมาก อย่างไรก็ตามบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนเป็นแหล่งผลิตผลไม้

กิ่งเมืองร้อนอย่างดี เช่น ไร่องุ่น ผลไม้ต่าง ๆ และไร่มะกอก ภูมิอากาศที่มีฤดูร้อนที่สดใส ฤดูหนาวหนาวเล็กน้อยและมีฝนตก ที่เรียกว่าภูมิอากาศแบบเมดิเตอร์เรเนียนทำให้เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชหลายชนิด พืชประเภทที่ขึ้นชื่อในบริเวณนี้ คือ ข้าวสาลี มะกอก ข้าวบาร์เลย์ ข้าวโอ๊ต องุ่น และผลไม้ ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมมีมากกว่าในสามภูมิภาคที่เราได้กล่าวมาแล้ว เช่น ในสหราชอาณาจักรมีประชาชนเพียงร้อยละ 4 ที่เป็นเกษตรกร แต่ในสเปนมีมากกว่าร้อยละ 40

ภูมิภาคนี้ต่างจากภูมิภาคอีกสามภูมิภาคที่ประกอบกันเข้าเป็นยุโรปตะวันตก เพราะเป็นภูมิภาคที่เต็มไปด้วยการทำลาย บ่อยครั้งที่ทำให้ผิวดินแห้งแล้งบางครั้งถึงกับก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้คนที่ย้ายอยู่ในบริเวณนี้ ทั้งนี้จากผลของแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้คนจากยุโรปตะวันตกตอนใต้ได้ละทิ้งบ้านเรือนและอพยพไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่อื่นที่มีความเจริญมั่นคงมากกว่า เช่น ในสหรัฐอเมริกา หรืออพยพเข้าไปในเมืองอุตสาหกรรมทางตอนเหนือ

4. ลักษณะภูมิอากาศของยุโรปตะวันตก เทือกเขาแอลป์ทำหน้าที่เป็นผู้แบ่งแยกลักษณะภูมิอากาศของยุโรปตะวันตกออกเป็น 2 ลักษณะที่แตกต่างกันมาก ด้านเหนือของยุโรปตะวันตกมีภูมิอากาศแบบอบอุ่นชุ่มชื้นมหาสมุทร (the Marine Climate) แต่ด้านใต้ของยุโรปตะวันตกมีภูมิอากาศแบบกึ่งร้อนชื้นที่มีฤดูร้อนแห้งแล้ง (dry summer subtropical) ด้วยเหตุนี้เองด้านเหนือจึงเต็มไปด้วยพืชพรรณไม้เขียวชอุ่ม อาทิเช่นไอร์แลนด์ได้รับสมญาว่า "เกาะมรกต" (Emerald Isle) ส่วนทางด้านใต้จะมีน้ำแข็งและหิมะขาวโพลนตามยอดเขาสูง พื้นดินปกคลุมด้วยต้นไม้ใบหญ้าสีเหลืองและสีน้ำตาลปกคลุมท้องทุ่งแบบเมดิเตอร์เรเนียน และมีสีม่วงเทาของแนวเทือกเขาปรากฏอยู่ทั่วไป

เมื่อครั้งที่พวกโรมันโบราณจากดินเมดิเตอร์เรเนียนของตนขึ้นไปรบไคซัสซันและเข้าครอบครองยุโรปตะวันตกได้เกือบทั้งหมดสิ้น พวกเขาได้พบว่าภาคเหนือนี้เป็นโลกที่แปลกประหลาดและไม่น่าอยู่เลย ดังที่ทาซิทัส (Tacitus) ได้เขียนบรรยายไว้ประมาณปี ค.ศ. 100 ว่า "อากาศในอังกฤษน่ารังเกียจมาก เพราะมีฝนและหมอกปกคลุมอยู่บ่อยครั้งมาก" อย่างไรก็ตามเขาได้บรรยายต่อไปว่า "แต่ความหนาวเย็นไม่เคยรุนแรงเลย" แม้ว่าลักษณะอากาศแบบมหาสมุทรทางเหนือและแบบกึ่งร้อนชื้น ที่มีฤดูร้อนแห้งแล้งทางด้านใต้จะแตกต่างกันมากก็ตาม ประชาชนที่อยู่ในลักษณะอากาศทั้งสองแบบมีความกระตือรือร้นและมีประสิทธิภาพไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ดังนั้น

เราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าอากาศแบบใดเหนือกว่า ซึ่งจริงไปยิ่งกว่านั้นก็คือภูมิอากาศทั้งสองแบบที่หาย และเปิดโอกาสให้ประชาชนใดต่อสู้ในลักษณะที่แตกต่างกันไป

ก. ภูมิอากาศแบบมหาสมุทร (The Marine Climate) จากชื่อเรียกลักษณะภูมิอากาศแบบนี้ แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่ออากาศนั้นมากที่สุดคือพื้นน้ำที่ให้ความชุ่มชื้น ในกรณีนี้คือมหาสมุทรแอตแลนติกซึ่งอยู่ทางตะวันตกของยุโรป คุณสมบัติของพื้นน้ำที่รับความร้อนและคายความร้อนช้ากว่าพื้นดิน เป็นสิ่งที่ช่วยเป็นตัวกลางที่ทำให้อากาศไม่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วหรือรุนแรงเกินไป นอกจากนั้นยุโรปตะวันตกยังอยู่ในตำแหน่งที่ได้รับอิทธิพลจากลมตะวันตกอีกด้วย ซึ่งลมนี้ได้พัดพาความชื้นจากมหาสมุทรและความอบอุ่นจากพื้นผิวน้ำเข้ามาในพื้นที่แผ่นดิน ปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้ความหนาวเย็นในยุโรปตะวันตกมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับที่อื่น ๆ บนละติจูดเดียวกัน และทำให้ต้นไม้ใบหญ้าเขียวชอุ่มจากความชุ่มชื้นที่ได้รับ

ข. ภูมิอากาศแบบกึ่งร้อนชื้นที่มีฤดูร้อนแห้งแล้ง (The Dry Summer Subtropical Climate) สำหรับภูมิอากาศทางภาคใต้มีฤดูร้อนที่แห้งแล้ง ท้องฟ้าสดใส ส่วนฤดูหนาวไม่หนาวจัดและชุ่มชื้น ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้เรียกว่าภูมิอากาศแบบเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งจะพบในแคลิฟอร์เนียตอนกลางและตอนใต้ ตอนกลางของชิลี ใต้สุดของแอฟริกา และภาคใต้ของออสเตรเลีย

ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตั้งอยู่ใกล้ละติจูด 30 องศาเหนือ ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีความกดอากาศสูง ในฤดูร้อนแนวความกดอากาศสูงจะเลื่อนขึ้นไปทางเหนือเล็กน้อยปกคลุมแองโกลเมดิเตอร์เรเนียน ทำให้อากาศแจ่มใส ท้องฟ้าปราศจากเมฆฝน ซึ่งเป็นลักษณะอากาศอย่างเดียวกับที่พบเสมอในทะเลทรายสะฮารา ในฤดูหนาวแนวความกดอากาศสูงจะเลื่อนต่ำลงมาทางใต้ 2-3 องศา แองโกลเมดิเตอร์เรเนียนจะได้รับอิทธิพลจากลมตะวันตกที่พัดพาเอาความชุ่มชื้นจากพื้นน้ำเข้ามา ดังนั้นลักษณะอากาศในฤดูหนาวท้องฟ้าจะมีเมฆปกคลุมอุณหภูมิจะเย็นลง และมีฝนตกในภูมิภาคนี้ ช่วงฤดูร้อนที่แห้งแล้งมากระหว่างเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของพืช เพราะอาจจะแห้งแล้งมากจนทำให้พืชตายได้แม้ว่าปริมาณหยาดน้ำฟ้าโดยเฉลี่ยทั้งปีสูง เป็นที่น่าพอใจก็ตาม

ผลของการที่มีฤดูร้อนแห้งแล้ง-ฤดูหนาวชุ่มชื้นสลับกัน เช่นนี้มีอิทธิพลต่อภูมิทัศน์ในบริเวณตอนใต้ของภูมิภาคแอลป์เกือบจะทุกด้าน ความแห้งแล้งในฤดูร้อนทำให้พืชเติบโตได้ยากในบริเวณนี้ แม้วาพืชชนิดเดียวกันนี้จะสามารถขึ้นได้ทั่วไปในยุโรปส่วนอื่น ๆ ก็ตาม ดังนั้นพืชที่ขึ้นได้ในแอง

เมดิเตอร์เรเนียนจึงเป็นพวกที่ทนความแห้งแล้งและการสูญเสียความชุ่มชื้นได้ดีเป็นพิเศษ อันได้แก่พืชที่มีเปลือกหนาห่อหุ้มลำต้น มีหนาม เปลือกมีไขใบเล็กหรือมีใบขน พืชที่เก็บน้ำไว้ในลำต้นได้ดี เช่น พวกแคคตัสก็ขึ้นได้ดีในบริเวณพืชที่ทนทานต่อความแห้งแล้งพวกนี้เรียกว่า "Xerophytic"

นอกจากภูมิอากาศจะมีอิทธิพลต่อพืชพรรณแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในแถบนี้ด้วย ชาวนาปลูกพืชในฤดูหนาว พืชจะเติบโตในช่วงฤดูใบไม้ผลิและเริ่มเก็บเกี่ยวตลอดจนฤดูร้อนผลไม้และต้นไม้ที่มีรากลึก เช่น มะกอกจะขึ้นได้ดีทั่วไป มะกอกถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการเกษตรในแถบเมดิเตอร์เรเนียน ธัญญาหารที่สำคัญบริเวณนี้คือข้าวสาลีซึ่งขึ้นได้ดีเพราะได้รับความชุ่มชื้นที่จำเป็นแก่การเติบโตในฤดูหนาว และเก็บเกี่ยวในฤดูร้อนที่แห้งแล้งเหมาะแก่การที่รวงข้าวสุก

การที่ภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนมีฤดูร้อนที่สดใส และมีทัศนที่งดงามทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของยุโรป และเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ยอดเยี่ยมอย่างหนึ่งให้แกภูมิภาคนี้ นักท่องเที่ยวที่ร่ำรวยจากเมืองอุตสาหกรรมในยุโรปเหนือนิยมมาพักผ่อนหย่อนใจกับแสงแดดและน้ำทะเลสีครามริมหาดเมดิเตอร์เรเนียน

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม ยุโรปตะวันตกประกอบด้วยภูมิอากาศหลายประเภทที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาของมนุษย์เป็นอย่างดี เป็นเขตที่มีอากาศอบอุ่นและชุ่มชื้นพอสมควร ลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ไม่มีบริเวณใดที่แห้งแล้งจนเป็นทะเลทรายหรือมีฝนตกชุกมากจนเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ แม้จะไม่ใช่อากาศที่สมบูรณ์แบบที่สุดก็ตาม แต่ยุโรปตะวันตกก็มีอากาศที่เหมาะสมแก่การประกอบกิจกรรมของมนุษย์

สรุป ในบทนี้ได้พยายามอธิบายให้เห็นว่าที่ตั้งของยุโรปตะวันตกและลักษณะทางกายภาพมีความสัมพันธ์อย่างไรต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยอธิบายอย่างกว้าง ๆ ทั้งทวีปแทนที่จะแยกอธิบายไปในรายละเอียดของแต่ละภูมิภาคเล็ก ๆ หรือในระดับท้องถิ่นซึ่งในระดับย่อย ๆ เช่นนี้จะได้อธิบายถึงในบทต่อ ๆ ไป

คำถามท้ายบทที่ 5

1. จงอธิบายถึงบทบาทของปัจจัยทางกายภาพที่มีต่อการพัฒนาประเทศยุโรปตะวันตกมา 3 ปัจจัย
2. อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มประเทศทางใต้ของยุโรปตะวันตกค่อยพัฒนามากว่าประเทศอื่นในกลุ่มเดียวกัน
3. เพราะเหตุใดจึงมีผู้ขนานนามลักษณะภูมิประเทศของยุโรปตะวันตกว่าเป็น "สถาปัตยกรรมของพื้นแผ่นดิน" (Continental architecture) และลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาภูมิภาคนี้อย่างไรบ้าง

หนังสืออ่านเพิ่มเติมบทที่ 5 ถึง บทที่ 8

1. Ashton, T.S. The Industrial Revolution, 1760-1830. London: Oxford University Press, 1948.
2. Baily, Richard. The European Community in the World. London : Hutchinson, 1973.
3. East, W. Gordon. An Historical Geography of Europe. London: Methuen, 1956.
4. Gottmann, Jean. A Geography of Europe. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969.
5. Hoffman, George Walter. A Geography of Europe : problems and prospects. New York : Wiley, 1983.
6. Jordan, Terry G. The European Culture Area : A Systematic Geography. New York : Harper and Row, 1973.
7. Monkhouse, Francis John. Europe : a geographical survey. London : Longman, 1971.

8. Nystrom, J. Warren and Hoffman, Gorge W. The Common Market.
2 nd ed. New York : Norstrand, 1976.

9. Soja, Edward. The Political Organization of Space.
Washington, D.C. : Association of American Geographers, Resource Paper
No. 8, 1971.

10. White, James L. The Origins of Modern Europe. New York :
Washington Square Press, 1966.